XIV. Obchod

In: Bernard Bolzano (author); Martin Jašek (other): O nejlepším státě. (Czech). Plzeň: M. Jašek, 1934. pp. 151--156.

Persistent URL: http://dml.cz/dmlcz/400063

Terms of use:

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* http://project.dml.cz

KAPITOLA XIV.

OBCHOD.

A. JEŠTĚ PRONIKAVĚJŠÍCH ZMĚN NEŽ ZEMĚDĚLSTVÍ A PRŮMYSLU JEST SE NADÍTI OBCHODU VE STÁTĚ ZAŘÍZENÉM ÚČELNĚ. — B. ZÁVADY STAVU NYNĚJŠÍHO. — C. NUTNÉ OPRAVY: JICH NÁSTIN A ODŮVODNĚNÍ.

1. Nutnost zvláště pronikavé reformy.

Ještě *pronikavějších změn* nežli průmyslu a výrobě bude se nadíti — *obchodu* ve státě zařízeném účelně.

Počítám však k těm, kdož se zabývají *obchodem* (nebo *při obchodu* nějak [nepřímo] *jsou zaměstnáni),* všechny, kdož se staví mezi *výrobce* a *konsumenta,* aby — jakkoli už zúčastněni na *převodu zboží* z rukou onoho do rukou tohoto — měli z toho *zisk* i *pro sebe;* tudíž nejen *obchodníky* v užším toho slova smyslu, ale také lidi *zaměstnané dopravou* i při *dopravě zboží (ať se děje tím či oním způsobem* — lodí, povozem či jinak jakkoliv), *směnárníky* atd.[1]).

Důvody.

A tu nápadno jest především *už to množství lidí* [zaměstnaných obchodem[1a])], dále to, že značný počet z nich většinu času tráví *nečinně* (na př. zřízenci a prodavači v krámě — čekající, až se kupec dostaví) a že konečně, pokud se týká majetku a *příjmů* této části občanstva, jest obojí tak nestejné a *měnlivé,* že někdy nahromadí bohatství až nesmírné, jin-

[1]) Ovšem také jejich *zřízence* [kancelářský personál, prodavače atd.], jak níže čtenář »uslyší«.

[1a]) Sic! To praví o poměrech své doby [r. 1831]! Což kdyby viděl *dnes,* kolik je lidí zúčastněno na »převodu zboží z rukou výrobce do rukou konsumenta« — *přímo* nebo *nepřímo!* Ty armády *cestujících* atd., činitelů reklamy a p. Viz dodatečné poznámky!

dy pak — a mnohdy *obratem* — se stanou nejen žebráky, ale strhnou v záhubu i na sta jiných.

2. Dva hlavní problémy.

Tázal bych se tedy především, není-li možno vhodnou úpravou

a) *zmenšiti počet těchto občanů* — avšak jen tak, aby *netrpěly zájmy* ani *producentů* ani *konsumentů,*

b) upraviti, usměrniti — učiniti *pravidelnějšími příjmy* těchto občanů.

Myslím, že obojího by bylo možno dosíci, když by se obchod, jeho *provozování* ve *státě* nenechalo v rukou jednotlivců, ale *prohlásilo za věc státu (obcí* totiž především, *okresů* a *zemí,* atd.)[2] — a to tak, že by jednotlivci nyní zaměstnaní obchodem [neb při obchodě] dostávali potom *stálý plat,* asi tak, jak nyní zaměstnanci [*státní* nebo zaměstnanci] v tom či onom dobře zařízeném [*větším*] *domě obchodním*[3].

Podstata reformy.

Myslím, že by se tím došlo ještě jiných výhod, a to zejména:

a) že by *konsument* mohl dostat, čeho potřebuje, *jistěji, laciněji* a *v lepší kvalitě;*

Příznivé důsledky.

b) že by byly také *příjmy producentů* mnohem *stejnoměrnější;*

c) že by bylo možno s prodejem spojiti i *zdaňování zboží* a tím ušetřiti množství úředníků, jakých jest dnes třeba k vybírání těchto daní[4].

Každé obci zříditi by bylo ovšem *vlastní* jakýsi

---

[2]) jak to popisuje konec této strany.

[3]) *Jádro reformy!* Že však to není prosté, *mechanické* »postátnění vší tržby« [myšlenka, všem *komunistům* společná«!], nýbrž návrh v mnohých věcech *odlišný,* pozná čtenář z další četby.

[4]) Kap. XXVI. [Zvláštní způsob zdaňování občanstva.]

dům obchodní[5]), nejen *prodejní,* ale zároveň i *nákupní,* kamž by producenti [v obci] dodávali, co by měli na prodej (ať *surové* produkty přírodní, ať *hotové* již *tovary),* což by se platilo i *spravedlivě* — podle *práce na to vynaložené*[6]). Tam by také *nakupoval* každý z obce, čeho by mu bylo potřeba. Podrobnosti provedení.

Obchodní domy *obecní* by byly ve spojení *s většími domy obchodními* buď v téže obci nebo *v okrese,* kamž by jednak dodávaly [zboží, jaké obec vyrábí], jednak by se obracely s *nákupy,* pokud jde o věci, jichž by bylo v obci potřeba.

Že by se touto úpravou dal jednak:

3. Důkazy.

a) *zmenšiti* značně *počet »personálu«,* t. j. lidí zaměstnaných tak či jinak obchodem, jest — [tuším] — patrno.

Jednak by bylo *méně »domů obchodních«* než nyní, kdy jednotlivce láká *zisk* (jenž by potom plynul do pokladny státu[7]), aby těch domů zřizovali *víc, nežli jest potřeba,* jednak by se tímto soustředěním obchodu *agenda jeho* mohla spíše *zmenšiti* než zvětšiti, čímž by ubylo i personálu *krámského* i personálu *v pisárnách.* Z obou těch důvodů však nebylo by třeba ani tolik lidí zaměstnaných *dopravou,* oním beztoho tak málo utěšeným zaměstnáním, kde se [mnohdy] zboží převáží jen s místa na místo. Nebylo by tolik vozů na cestách — buď prázdných nebo naložených do pola[8]), neviděli bychom zvláště *tolik žen* i mužů, tlu- a) Redukce počtu »personálu«.

[5]) Sic! [Poznámka k překladu!]
[6]) Známý nám již princip — vyslovený v *kap. X.*
[7]) Obcí atd.
[8]) Sic! Viz dodatečné poznámky!

koucích se *míle cesty do trhu* s košíčkem vajec nebo s jinou maličkostí. Jeden nebo několik jen vozů obecních anebo loď, patřící celé obci, by to hravě všechno spravily.

Z toho však plyne,

b) Zlevnění cen a další výhody.

b) že by se bylo možno spokojiti i *s menším ziskem* [*poměrným*], s menší *přirážkou* na cenu výrobní.

Už tím, avšak dále také tím, že obec (okres atd.) spojením tolika obchodů, jež provozoval dosud jednotlivec, bude moci snáze nahraditi ztrátu, kterou na jednom zboží utrpí, na *jiném* zboží, jakož také tím, že bude míti více možností, aby *donutila producenta* k dodávání zboží *řádné jakosti,* s kteroužto podmínkou však zase jemu *stálý odběr* zajistí, bude posloužено oběma — jak *výrobci,* tak *konsumentu.*

Že dále

c) při tomto zřízení nebudou bohatnouti pouze jednotlivci, toť zřejmo zejména.

Vždyť *zisk* jde z toho *obci, okresu* a *státu,* nikoli jen jednotlivci.

Stejně zřejmo však, že

d) lze takto nejsnáz zachytiti všechny *daně konsumní,* jaké stát kdy uloží na *některé druhy* zboží[9]).

*

4. Námitky.

Leč — namítne mi někdo snad: jak doufám zabrániti tomu, aby při tom *počtu zřízenců,* jichž stát si k tomu buď jak buď přece jenom bude musit opatřiti, nedály se *podvody,* neztrácely peníze.

---

[9]) Kap. XXVI.!

Myslím, že dovede-li dnes už každý *velkoobchod,* každý *z větších domů obchodních,* zabrániti tomu, aby nebyl od zřízenců okrádán, může — *mnohem snáze* — dovésti to *stát,* který *má,* či aspoň *může míti daleko víc prostředků,* aby každý takovýto podvod objevil[10]).

Dva druhy podvodů.

Ostatně jest možný pouze *dvojí druh* takových *podvodů:* jednak totiž při *nákupu zboží* (když by totiž zřízenec [nákupem zboží pověřený] předstíral, že platil více, nežli vskutku platil) — podvod, možný u zboží, jehožto cena kolísá, závisíc na [př. na] *jakosti,* kteráž sama může býti věcí jenom odhadu, (na příklad u *obilí* — jakost *nejlepší* a *střední,* jakost *nejhorší,* t. zv. *zadina),* jednak *při prodeji,* když by totiž zřízenec kupce věci neznalého »napálil« buď zbožím méně hodnotným, anebo vůbec zapsal do knih menší částku, nežli obdržel.

Třetí způsob podvodu, jenž by se mohl díti tím, že by odběratel za *úplatek* dostal *lepší zboží,* nežli jaké zaplatil, by musil býti ovšem brzy objeven, ježto se zjistí záhy deficit, který by vznikl tím, že zboží dráže koupené by bylo laciněji prodáváno. Rovněž snadno by se našly podvody buď v měření anebo vážení, tím spíš dokonce *přímé vykrádání* pokladny.

Jak jim zabrániti?

Jest se tedy vlastně obávati jen obou dvou výše uvedených podvodů.

Lze však oběma u mnohých druhů zboží lehce zabrániti tím, že se přesně stanoví, v kolika *jakostech*

---

[10]) Sic! Oblíbená myšlenka Bolzanova! Srv. *Úvod* [jeho *zakončení!*], předmluvu překladatelovu [str. XXI] i *dodatečné poznámky!*

se zboží vyrábí a jak má býti označena každá z oněch jakostí[11]).

Podrobnější návrhy.

Tak by se na př. vyrábělo *sukno, plátno* nebo pod. jen *v určitých cenách,* při čemž značky ceny by se vetkaly již do látky (barevnou okrajovou nití nebo pod.).

U zboží, u něhož to není možné, by se mohlo stanoviti, že se *nesmí* ani kupovati ani prodávati, leč jen *v jistých hodinách,* a to v přítomnosti *dozorců*[12]), jímž by mohl býti z obce kdokoliv, i *neodborník,* ježto vlastně nejde o nic jiného, než aby se psalo do knih tolik, kolik bylo placeno.

Kontrola a tresty.

Kdyby bylo kromě toho ještě zřízení, které lze velmi snadno provésti, že by totiž častěji v nečekanou dobu přicházeli zřízenci s příslušnými *odbornými znalostmi,* aby všechno prohlédli a prozkoumali, zbyla by již sotva jaká možnost podvodů[13]).

Rozumí se na konec, že *první případ podvodu* skutečně *zjištěný* — podvodu byť sebe nepatrnějšího — měl v zápětí *vedle* citelného *trestu* i *odstranění zřízence.* Odstranění to by také nastalo, kdyby vzniklo silné *podezření* proti němu[14]).

---

[11]) »Kleinigkeitskrämerei«? Nebo věci dosti důležité [s hlediska námitek, jaké tu i *dále* může čtenář činiti]?

[12]) Dozorcové trhů [*v obcích*]! Srv. kap. XXVI.!

[13]) Dozorcové *státní* [*odborníci*]! Tamtéž [kap. XXVI.]!

[14]) Známá zase [častěji se opakující] Bolzanova myšlenka. [Srv. na př. již. kap. II. (str. 27 a pozn. 9), kap. III. (str. 46) atd.]. Srv. však i dodatečné poznámky [v II. části knihy].